

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24: MJU3

Effektivare luftkvalitetsarbete

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till lag om ändring av miljöbalken.

Förslaget innebär att regeringen ska få meddela föreskrifter om att kommuner ska vara skyldiga att upprätta en förebyggande luftkvalitetsstrategi, vad en sådan ska innehålla och hur den ska tillgängliggöras och följas upp. Vidare innebär förslaget att regeringen får meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogrammen ska tillgängliggöras och följas upp. Den nya regleringen syftar till att utveckla arbetet med luftkvaliteten i Sverige.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2024.

Behandlade förslag

Proposition 2022/23:120 Effektivare luftkvalitetsarbete.

Innehållsförteckning

- Utskottets förslag till riksdagsbeslut3
- Redogörelse för ärendet4
 - Ärendet och dess beredning.....4
 - Propositionens huvudsakliga innehåll4
- Utskottets överväganden.....5
 - Effektivare luftkvalitetsarbete5
- Bilaga 1*
- Förteckning över behandlade förslag.....8
 - Propositionen8
- Bilaga 2*
- Regeringens lagförslag9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Effektivare luftkvalitetsarbete

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring av miljöbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2022/23:120.

Stockholm den 3 oktober 2023

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Helena Storckenfeldt (M), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S), Marlène Lund Kopparklint (M), Stina Larsson (C), Beatrice Timgren (SD), Elin Nilsson (L), Runar Filper (SD), Markus Selin (S) och Andrea Andersson Tay (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2022/23:120 Effektivare luftkvalitetsarbete. Lagförslaget har granskats av Lagrådet.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut redovisas i bilaga 1. Regeringens lagförslag redovisas i bilaga 2.

Det har inte väckts några följdmotioner med anledning av propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till ändringar i 5 kap. miljöbalken i syfte att utveckla arbetet med luftkvaliteten i Sverige. Det föreslås att regeringen ska få meddela föreskrifter om att kommuner ska vara skyldiga att upprätta en förebyggande luftkvalitetsstrategi, vad en sådan ska innehålla och hur den ska tillgängliggöras och följas upp. En förebyggande luftkvalitetsstrategi är ett nytt verktyg för att få till stånd arbete med luftkvaliteten i ett tidigare skede jämfört med dagens system. I dag påbörjas luftkvalitetsarbetet först när en överträdelse av en miljökvalitetsnorm konstaterats. I det skedet tas ett åtgärdsprogram fram för att hålla överskridandet så kort som möjligt.

Vidare föreslås ett tillägg till det befintliga bemyndigandet om åtgärdsprogram som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogrammen ska tillgängliggöras och följas upp. Sådana föreskrifter syftar till att skapa bättre förutsättningar för allmänheten att ta del av t.ex. en kommuns arbete med luftkvaliteten och att det ska bli lättare att utvärdera åtgärdsprogrammets effekter.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2024.

Utskottets överväganden

Effektivare luftkvalitetsarbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring av miljöbalken. Förslaget innebär att regeringen ska få meddela föreskrifter om att kommuner ska vara skyldiga att upprätta en förebyggande luftkvalitetsstrategi, vad en sådan ska innehålla och hur den ska tillgängliggöras och följas upp. Vidare innebär förslaget att regeringen ska få meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogrammen ska tillgängliggöras och följas upp.

Bakgrund

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa (luftkvalitetsdirektivet) och Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG av den 15 december 2004 om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften (direktivet om metaller och PAH) ställer krav på medlemsstaterna att utforma och fastställa mål för luftkvaliteten så att skadliga effekter på människors hälsa och på miljön kan undvikas, förebyggas eller minskas. Direktiven föreskriver olika värden som långsiktigt ska uppnås respektive inte överskridas för vissa ämnen i luften, bl.a. svaveldioxid, kvävedioxid, PM₁₀, bly och kolmonoxid.

Medlemsstaterna ska se till att de fastställda gränsvärdena inte överskrids efter ett visst angivet datum. Om luftens föroreningsnivåer i vissa zoner eller viss tätbebyggelse överskrider ett sådant värde ska luftkvalitetsplaner tas fram. I planerna ska det föreskrivas lämpliga åtgärder så att perioden av överskridande är så kort som möjligt.

Enligt luftkvalitetsdirektivet och direktivet om metaller och PAH ska medlemsstaterna se till att allmänheten rutinmässigt får tillgång till aktuell information om koncentrationerna av de luftföroreningar som omfattas av direktiven.

EU-domstolen har i en dom fastställt att Sverige inte har uppfyllt sina skyldigheter enligt luftkvalitetsdirektivet genom att under åren 2005–2007 överskrida gränsvärdet för PM₁₀ i två zoner (EU-domstolens dom av den 10 maj 2011, Europeiska kommissionen mot Konungariket Sverige, C-479/10, EU:C:2011:287).

Det finns även ett pågående överträdelseärende mot Sverige om överskridanden av gränsvärdet för PM₁₀. Ärendet inleddes 2013. Den 19 juni 2015 anförde kommissionen i ett s.k. motiverat yttrande att Sverige inte uppfyllt sina skyldigheter när det gäller gränsvärdena för PM₁₀. Sverige har

besvarat yttrandet genom att redovisa den stadiga minskningen av uppmätta värden för PM₁₀ de senaste tio åren som visar på en förbättring av luftkvaliteten och att åtgärderna som vidtagits i syfte att minska luftföroreningarna har fått effekt.

Den 26 oktober 2022 presenterade kommissionen ett förslag till ett nytt luftkvalitetsdirektiv. Förslaget innefattar även det nuvarande direktivet om metaller och PAH. När det gäller utsläpp av vissa ämnen föreslås att strängare krav ska ställas på luftkvaliteten i Europas medlemsstater.

Propositionen

Regeringen föreslår att regeringen ska få meddela föreskrifter om att en kommun ska upprätta en förebyggande luftkvalitetsstrategi, vad en sådan ska innehålla och hur den ska tillgängliggöras och följas upp. Det finns i dag enligt regeringen inget verktyg för att redan i ett tidigare skede inleda ett ändamålsenligt luftkvalitetsarbete. Dagens system innebär att ett åtgärdsprogram för luft tas fram först vid ett klarlagt överskridande av en miljökvalitetsnorm. Det långsiktiga och förebyggande arbetet hanteras i dag genom översikts-, detalj- och stadsmiljöplaner.

Åtgärdsprogram för luft har till syfte att se till att överskridanden pågår under så kort tid som möjligt, i enlighet med kravet i luftkvalitetsdirektivet. Det är alltså snarare fråga om snabba åtgärder för att ett överskridande inte ska fortgå än ett arbete för att se till att gränsvärdena inte överskrids och att nivåerna långsiktigt hålls på en acceptabel nivå.

För att komma till rätta med dessa problem föreslår regeringen att det ska införas ett nytt planeringsverktyg, en förebyggande luftkvalitetsstrategi, med syfte att påbörja luftkvalitetsarbetet tidigare än vad som gäller för åtgärdsprogram. Luftkvalitetsstrategin ska vara ett strategidokument där kommunerna kan sammanställa vad som behövs för att komma framåt i arbetet med att förbättra den lokala luftkvaliteten.

Vidare föreslår regeringen att regeringen ska få meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogrammen ska göras tillgängliga och följas upp. Regeringen konstaterar att det finns tydliga indikationer på viktiga brister i arbetet med genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram. För att åtgärdsprogram ska kunna bli effektivare och utvärderas krävs enligt regeringen att de följs upp. Det bör därför finnas möjlighet att ställa ytterligare krav på den som tar fram ett åtgärdsprogram att tillgängliggöra information om åtgärderna som vidtagits till följd av programmet. Det bör också finnas en möjlighet för någon myndighet eller regeringen att följa upp om åtgärdsprogrammen fått önskat resultat.

Regeringen anser att ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt och föreslår därför att lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2024.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts någon motion med anledning av propositionen. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som anförs i propositionen bör anta regeringens lagförslag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2022/23:120 Effektivare luftkvalitetsarbete:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring av miljöbalken.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring av miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att 5 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 5 kap. 6 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.*6 a §*

Regeringen får meddela föreskrifter om

1. skyldighet för en kommun att upprätta en förebyggande luftkvalitetsstrategi,

2. vad en förebyggande luftkvalitetsstrategi ska innehålla,

3. hur en förebyggande luftkvalitetsstrategi ska tillgängliggöras, och

4. hur en förebyggande luftkvalitetsstrategi ska följas upp.

10 §¹

Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram skall prövas av regeringen.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram skall upprättas, vad sådana program skall innehålla och hur samråd skall ske.

Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram *ska* prövas av regeringen.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram *ska* upprättas, vad sådana program *ska* innehålla och hur samråd *ska* ske.

Regeringen får meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska tillgängliggöras och följas upp.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2024.

¹ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2018:1407.